

महाराष्ट्र राज्यातील न्यायालयांमधील अपुन्या सुरक्षाव्यवस्थेबाबत मा.उच्च न्यायालय, खंडपीठ औरंगाबाद येथे दाखल फौजदारी जनहित याचिका क्र. १/२०२४ च्या अनुषंगाने मा. उच्च न्यायालय, खंडपीठे व विविध न्यायालये यांचा परिसर तसेच तेथे कार्यरत मा.न्यायमूर्ती व मा. न्यायाधीश यांची निवासस्थाने येथे अतिरिक्त सुरक्षारक्षक उपलब्ध करून देण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
विधि व न्याय विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: एसयुटी २०२५/ प्र.क्र. १३/का.१२,
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
दिनांक: ०३ डिसेंबर, २०२५.

वाचा :-

- १ मा.उच्च न्यायालय यांचे आदेश दि.०४.१०.२०२४, दि.२६.११.२०२४, दि.०९.०९.२०२५, दि.२१.०२.२०२५, दि.०५.०५.२०२५, दि.३१.०७.२०२५ दि.०४.०८.२०२५ व दि.२०.०८.२०२५
- २ गृह विभागाचे पत्र क्र.एसयुटी-११२४/प्र.क्र.४५३/विशा-४, दि.१७.०७.२०२५
- ३ मा.मंत्रीमंडळच्या दि.११.११.२०२५ रोजीच्या बैठकीचे इतिवृत्त.

प्रस्तावना :-

महाराष्ट्र राज्यातील न्यायालयांना पुरेशी सुरक्षा व्यवस्था उपलब्ध करून देण्याच्या अनुषंगाने मा.उच्च न्यायालय, खंडपीठ औरंगाबाद येथे सुओ मोटो फौजदारी जनहित याचिका क्र.१/२०२४ अॅमीकस क्यूरीद्वारे विरुद्ध भारतीय संघ व इतर दाखल करण्यात आली आहे.

सदर न्यायालयीन प्रकरणी राज्यातील मा. उच्च न्यायालय, खंडपीठे व विविध न्यायालये तसेच मा.न्यायमूर्ती व मा.न्यायाधीश यांच्या निवासस्थानांना सुरक्षा व्यवस्था उपलब्ध करून देण्याबाबत धोरणात्मक निर्णय घेण्याचे मा.उच्च न्यायालयाने शासनास निर्देश दिले आहेत.

त्यानुषंगाने गृह विभाग आणि विधि व न्याय विभाग यांच्यामध्ये बैठका पार पडल्या. त्यामध्ये झालेल्या निर्णयाच्या अनुषंगाने राज्यातील सर्व जिल्हयातीत न्यायालये तसेच मा.न्यायमूर्ती व मा.न्यायाधीश यांची निवासस्थाने यांच्या सुरक्षेच्या अनुषंगाने संबंधित पोलिस आयुक्त/ जिल्हा पोलीस अधिक्षक यांनी संबंधित न्यायालय प्रशासन यांच्या समन्वयाने सुरक्षा सर्वेक्षण केले व त्याबाबतचा अहवाल शासनास सादर केला. सदर अहवाल प्राप्त झाल्यानंतर पहिल्या टप्प्यात सुरक्षारक्षक उपलब्ध करून देणे व दुसऱ्या टप्प्यात सुरक्षेसाठी आवश्यक उपकरणे व इतर अनुषंगिक बाबी उपलब्ध करून देण्याबाबत निर्णय घेण्यात आला.

मा.उच्च न्यायालयाने सुचविल्याप्रमाणे निधीच्या उपलब्धतेच्या अनुषंगाने मा.उच्च न्यायालय तसेच खंडपीठे व तेथे कार्यरत मा.न्यायमूर्ती यांची निवासस्थाने यांना पहिल्या टप्प्यात, जिल्हा न्यायालये व जिल्हा मुख्यालयी असलेली न्यायालये व तेथे कार्यरत मा.न्यायाधीश यांची

निवासस्थाने यांना दुसऱ्यात व तालुका न्यायालये व तेथे कार्यरत मा.न्यायाधीश यांची निवासस्थाने यांना तिसऱ्यात याप्रमाणे सुरक्षा उपलब्ध करून देण्याबाबत निर्णय घेण्यात आला.

त्यानुषंगाने मा. उच्च न्यायालय, खंडपीठे व राज्यातील न्यायालये तसेच मा. न्यायमूर्ती व मा.न्यायाधीश यांची निवासस्थाने यांना टप्पेनिहाय सुरक्षारक्षक उपलब्ध करून देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

मा.उच्च न्यायालय, खंडपीठ औरंगाबाद येथे दाखल फौजदारी जनहित याचिका क्र.१/२०२४ अनुषंगाने राज्यातील मा. उच्च न्यायालय, खंडपीठे व राज्यातील न्यायालये तसेच मा. न्यायमूर्ती व मा.न्यायाधीश यांची निवासस्थाने यांच्या सुरक्षेकरिता आवश्यक अतिरिक्त ८२८२ इतके सुरक्षारक्षक उपलब्ध करून घेण्यास व त्यांच्या वेतनापोटी येणाऱ्या रु.३४२,२२,४५,४४०/- (वस्तु व सेवाकरासह), एका महिन्याचे आगाऊ वेतन रु.२८,५१,८७,९२०/- (वस्तु व सेवाकरासह) तसेच तीन महिन्याची सुरक्षा ठेव रु.७२,५०,५२,०००/- अशा एकूण रु.४४३,२४,८४,५६०/- (रुपये चारशे त्रेचाळीस कोटी चौवीस लाख चौ-च्याएँशी हजार पाचशे साठ फक्त) इतक्या वार्षिक खर्चास तत्वतः मान्यता देण्यात येत आहे.

संयुक्त सुरक्षा अहवालानुसार राज्यातील मा. उच्च न्यायालय, खंडपीठे व इतर न्यायालये यांच्या सुरक्षेकरिता आवश्यक असलेल्या अतिरिक्त सुरक्षारक्षकांच्या संख्येबाबतचा तपशिल सोबतच्या प्रपत्र "अ" मध्ये तसेच तेथे कार्यरत मा. न्यायमूर्ती व मा.न्यायाधीश यांची निवासस्थाने यांच्या सुरक्षेकरिता आवश्यक असलेल्या अतिरिक्त सुरक्षारक्षकांच्या संख्येबाबतचा तपशिल सोबतच्या प्रपत्र "ब" मध्ये नमूद करण्यात आलेला आहे.

मा.उच्च न्यायालय (मुंबई मुख्यपीठ, औरंगाबाद, नागपूर खंडपीठे व फिरते खंडपीठ कोल्हापूर) व तेथे कार्यरत मा.न्यायमूर्ती यांची निवासस्थाने यांना पहिल्या टप्प्यात, जिल्हा न्यायालये व जिल्हा मुख्यालयी असलेली इतर न्यायालये व तेथे कार्यरत न्यायाधीश यांची निवासस्थाने यांना दुसऱ्यात व तालुका न्यायालये व तेथे कार्यरत न्यायाधीश यांची निवासस्थाने यांना तिसऱ्यात याप्रमाणे तीन टप्प्यात सदर सुरक्षारक्षक उपलब्ध करून देण्यात येतील.

न्यायालयांना पुरविण्यात येणाऱ्या सुरक्षारक्षकांचे म्हणजेच ४७४२ या संख्येचा फेरआढावा मुख्य सचिव यांचे अध्यक्षतेखालील, प्रधान सचिव व विधि परामर्शी, विधि व न्याय विभाग, प्रधान सचिव (विशेष), गृह विभाग, प्रधान सचिव (व्यय), वित्त विभागव मा.उच्च न्यायालय यांचे प्रतिनिधी यांचा समावेश असलेल्या समितीमार्फत घेण्यात येईल.

मा. उच्च न्यायालय, मुंबई मुख्यपीठ येथे सुरक्षारक्षक उपलब्ध करून घेण्यासाठी महाप्रबंधक, मा. उच्च न्यायालय, खंडपीठ नागपूर व औरंगाबाद तसेच फिरते खंडपीठ कोल्हापूर येथे सुरक्षारक्षक उपलब्ध करून घेण्यासाठी संबंधित न्यायालयाचे प्रबंधक(प्रशासन), जिल्हा व तालुका न्यायालयांसाठी सुरक्षारक्षक उपलब्ध करून घेण्यासाठी संबंधित जिल्ह्याचे प्रमुख जिल्हा व सत्र न्यायाधीश व इतर प्रशासकीय विभागांच्या अखत्यारीत असलेल्या न्यायालयांसाठी (उदा. कामगार न्यायालये, ग्राहक न्यायालये, औद्योगिक न्यायालये इ.) सुरक्षारक्षक उपलब्ध करून घेण्यासाठी संबंधित न्यायालयाचे कार्यालय प्रमुख यांनी, संबंधित पोलीस घटक व महाराष्ट्र राज्य सुरक्षा महामंडळ यांच्यासोबत समन्वय साधून, सुरक्षारक्षक उपलब्ध करून घेण्याबाबतचा प्रस्ताव शासनास सादर करावा. सदर प्रस्तावास मान्यता मिळाल्यानंतर महाराष्ट्र राज्य सुरक्षा महामंडळासोबत करार करावा.

या प्रित्यर्थ होणारा खर्च संबंधित न्यायालयांच्या लेखाशिर्षाखालील" १०-कंत्राटी सेवा" या उद्दीष्टाखाली संबंधित वर्षासाठीच्या उपलब्ध निधीतून करण्यात यावा. विधि व न्याय विभागाच्या अंतर्गत असलेल्या न्यायालयांसाठी निधी अर्थसंकल्पित करण्याची कार्यवाही विधि व न्याय विभागाद्वारे करण्यात येईल व इतर प्रशासकीय विभागांतर्गत असलेल्या न्यायालयांसाठी निधी अर्थसंकल्पित करण्याची कार्यवाही संबंधित प्रशासकीय विभागाद्वारे करण्यात यावी.

सदर शासन निर्णय, वित्तीय अधिकार नियमपुस्तिका, १९७८, दिनांक १७ एप्रिल, २०१५ मधील भाग पहिला, उप विभाग चार अ.क्र.११ अन्वये प्रशासनिक विभागास प्रदान करण्यात आलेल्या वित्तीय अधिकारानुसार व वित्त विभागाचा अनौपचारिक संदर्भ क्रमांक ४६०/व्यय-१०, दि.२२.०७.२०२५ अन्वये निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेताक २०२५१२०३१५३५४५८३१२ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(विलास वसंत गायकवाड)

विधि सल्लागार नि सह सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. महाप्रबंधक, मा.उच्च न्यायालय मुंबई.
२. प्रबंधक (निरीक्षणे-१/२), मा. उच्च न्यायालय, अपील शाखा, मुंबई.
३. प्रबंधक (प्रशासन), मा.उच्च न्यायालय, मुंबई, खंडपीठ नागपूर/औरंगाबाद.
- ४.प्रबंधक (प्रशासन)/विशेष कार्यकारी अधिकारी, मा.उच्च न्यायालय, मुंबई यांचे फिरते खंडपीठ, कोल्हापूर.
५. महालेखापाल (लेखापरीक्षा / लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र, १/२ /मुंबई/नागपूर
- ६.अपर मुख्य सचिव (वित्त)/प्रधान सचिव (व्यय)/सचिव, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
७. अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, गृह विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ८.अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, उद्योग, ऊर्जा,कामगार व खनिकर्म विभाग.
- ९.अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, अन्न,नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण विभाग.
- १०.अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, सर्व प्रशासकीय विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
११. सर्व प्रमुख जिल्हा व सत्र न्यायाधीश.
१२. प्रधान न्यायाधीश, मुंबई नगर दिवाणी व सत्र न्यायालय, मुंबई.
१३. मुख्य न्यायदंडाधिकारी, एस्प्लनेड, मुंबई.
१४. प्रधान न्यायाधीश, लघुवाद न्यायालय, मुंबई/पुणे/नागपूर.
१५. प्रमुख न्यायाधीश, सर्व कौटुंबिक न्यायालये
१६. अध्यक्ष/सदस्य सर्व औद्योगिक न्यायालये.
- १७.अध्यक्ष/सदस्य सर्व कामगार न्यायालये.
१८. सर्व उपकोषागार अधिकारी
१९. कक्ष अधिकारी, सर्व कार्यासने, विधि व न्याय विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
२०. निवडनस्ती कार्यासन १२

प्रपत्र अ

संयुक्त सुरक्षा अहवालानुसार न्यायालयांकरीता आवश्यक अतिरिक्त सुरक्षारक्षकांची संख्या

अ.क्र.	न्यायालय	न्यायालयांची संख्या	आवश्यक सुरक्षारक्षकांची संख्या
१.	मा. उच्च न्यायालय	५५	२८३
२.	जिल्हा न्यायालये	२०७	६३८
३.	सत्र न्यायालये	१८४	४१७
४.	अतिरिक्त सत्र न्यायालये	१६१	४०६
५.	न्यायदंडाधिकारी न्यायालये	५६	१०५
६.	लघुवाद न्यायालये	३९	४०
७.	कौटूंबिक न्यायालये	४६	१४७
८.	दिवाणी व फौजदारी न्यायालये	४१३	५३४
९.	कामगार न्यायालये	५१	१३७
१०.	प्रथम वर्ग न्यायदंडाधिकारी न्यायालये	६४८	१५३४
११.	दिवाणी न्यायाधीश, कनिष्ठ स्तर न्यायालये	९९	११४
१२.	ग्राहक न्यायालये	२९	८९
१३.	औद्योगिक न्यायालये	२८	८१
१४.	जोड सत्र न्यायालये	३	३१
१५.	इतर न्यायालये	७१	१८६
एकूण		२,०९०	४,७४२

प्रपत्र ब

**संयुक्त सुरक्षा अहवालानुसार मा. न्यायमुर्ती तसेच मा.न्यायाधीश यांच्या निवासस्थानाकरीता आवश्यक
अतिरिक्त सुरक्षारक्षकांची संख्या**

अ.क्र.	न्यायालय	आवश्यक सुरक्षारक्षकांची संख्या
१.	मा. उच्च न्यायालय	९८
२.	जिल्हा न्यायालये	४९९
३.	सत्र न्यायालये	१८८
४.	अतिरिक्त सत्र न्यायालये	४३५
५.	न्यायदंडाधिकारी न्यायालये	०३
६.	लघुवाद न्यायालये	०८
७.	कौटूंबिक न्यायालये	५८
८.	दिवाणी व फौजदारी न्यायालये	३२१
९.	कामगार न्यायालये	५०
१०.	प्रथम वर्ग न्यायदंडाधिकारी न्यायालये	१२३०
११.	दिवाणी न्यायाधीश, कनिष्ठ स्तर न्यायालये	८०
१२.	ग्राहक न्यायालये	६१
१३.	औद्योगिक न्यायालये	२४
१४.	जोड सत्र न्यायालये	०६
१५.	इतर न्यायालये	५६७
एकूण		३,५४०